

**Leidschendam-
Voorburg**

Aan de raad van de gemeente
LEIDSCHENDAM-VOORBURG

Datum 19 januari 2021

Nummer 1960

Onderwerp Raadsbrief Uitkomsten participatietraject bibliotheek

Portefeuillehouder Wethouder Van Eekelen

Behandeld door K van Arkel/ N Merkens

1. Waarom wordt de raad geïnformeerd?

Er wordt in opdracht van de raad een plan gemaakt hoe de bibliotheek op een innovatieve en ondernemende manier het beste vormgegeven kan worden naar de toekomst toe. Hiertoe heeft een uitgebreid participatietraject plaatsgevonden zodat de kijk van inwoners gevraagd en meegenomen kan worden in de besluitvorming. Ook wordt ingezet op meer samenwerking tussen de bibliotheek en scholen, theaters, wijkverenigingen en andere culturele organisaties. Op basis van de conclusies van de participatie en het overleg met de stakeholders over inhoud en takenpakket wordt daarna besloten wat een passend budget voor de bibliotheek is.

De unaniem aangenomen motie van 13 november 2018 verzoekt om eerst een met samenwerkingspartners afgestemd plan te maken, dat uit te werken met een onderbouwd financieel voorstel, en daarop vooruitlopend nog geen bezuinigingen te effectueren.

Op 13 januari 2020 is de toekomst van de bibliotheek besproken in de Commissie Samenleving. De commissie heeft daarbij een aantal kaders meegegeven, zoals het meer betrekken van inwoners en het vertrekken vanuit visie en verbeeldingskracht.

In juni 2020 is de raad geïnformeerd (zie raadsbrief 1707 van juni 2020) over de wijze waarop inwoners en partners van de gemeente geconsulteerd worden. Er is een werkgroep opgezet samengesteld uit medewerkers van de bibliotheek en van de gemeente. Ook is een klankbordgroep gestart bestaande uit partners van de bibliotheek en deskundigen.

De werkgroep heeft met input van de klankbordgroep een participatieplan opgesteld (zie raadsbrief 1707 van juni 2020) en dat plan is de afgelopen maanden uitgevoerd. Het plan bevat drie stappen:

- Stap A praatplaat
- **Stap B functies bibliotheek**
- Stap C Vertalen naar ruimtelijke consequenties en samenwerkingen

Bij de beeldvormende raadsbijeenkomst op 15 december 2020 zijn de aanpak en eerste uitkomsten van het participatietraject (stap B) gepresenteerd.

Met deze raadsbrief wordt de raad geïnformeerd over de uitkomsten van de uitvraag aan de inwoners van Leidschendam-Voorburg naar de gewenste functies van de bibliotheek van de toekomst. Ook worden er aan de hand van de uitkomsten conclusies getrokken die de richting aangeven voor de volgende fase.

Die fase bestaat uit de locatiestudie, een gesprek met partners over samenwerkingsmogelijkheden, het uitwerken van financiële gevolgen en een sessie met de klankbordgroep om de uitkomsten te toetsen en te duiden.

Bij het locatieonderzoek (stap C) wordt ook een bundeling van de bibliotheek met cultuurpartners en theater in het Zijdepark als optie meegenomen. Hiermee zal de Motie 'Verkenning bundeling bibliotheek, cultuur en theater' van 18 november jl. worden beantwoord.

Het proces eindigt met een raadsvoorstel in het tweede kwartaal van 2021.

2. Korte inhoudelijke toelichting

2.1 Achtergrond

Een bruisende toekomstbestendige bibliotheek in Leidschendam-Voorburg, waar de inwoners graag en veel gebruik van maken en die een bijdrage levert aan de verbeeldingskracht van de inwoners en een onmisbare schakel is in de vitale samenleving, dat is waaraan gewerkt wordt.

Artikel 5 van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen benoemt de volgende vijf functies voor een openbare bibliotheek: Ten eerste het ter beschikking stellen van kennis en informatie; ten tweede het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie; ten derde het bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur; ten vierde het organiseren van ontmoeting en debat; en ten vijfde en laatste het laten kennis maken met kunst en cultuur.

Hoe die bruisende bibliotheek er precies uit kan zien, waar hij moet staan en hoe het beste invulling kan worden gegeven aan de vijf wettelijke functies wordt samen met inwoners en maatschappelijke partners onderzocht.

Het onderzoek hiernaar vindt getrapd plaats. In deze participatieve fase is inwoners gevraagd hoe de bibliotheek eruit zou moeten zien, en welke wensen zij hebben ten aanzien van het vervullen van de vijf wettelijke functies die de bibliotheek heeft. Welke daarvan vinden zij het belangrijkste? Hoe zien zij de invulling ervan het liefste?

Vervolgens worden de bestaande locaties van de bibliotheek in Leidschendam en Voorburg, maar ook potentiële bibliotheeklocaties in de gemeente, in kaart gebracht en naast de wensen van de inwoners gelegd.

Naast de conclusies uit de participatieronde worden ook andere wegingsfactoren meegenomen om een of meerdere locaties te kiezen voor de bibliotheek van de

toekomst, te weten mogelijkheden ten aanzien van planning, financiën, toegankelijkheid en bereikbaarheid.

De bibliotheek is zelf bezig met het herijken van de missie en visie, een proces dat samen op loopt met dit participatieproces.

2.2 Het participatieproces

Op de commissievergadering van 13 januari 2020 heeft de raad opdracht gegeven om een uitgebreid participatietraject te starten. Diverse inwoners gaven aan bij de commissie wat de bibliotheek voor hen betekent en over welke functies een bibliotheek dient te beschikken om iets voor anderen te kunnen betekenen. Verscheidene raadsleden gaven aan onder de indruk te zijn van het 'prachtige' en 'inspirerende' betoog en hoopten dat juist ook deze betrokken stemmen gehoor zouden vinden in het participatietraject.

Op voorhand is het college zich bewust geweest van de kritiek op participatietrajecten waarbij vooral of enkel de *usual suspects* hun stem laten horen. Om dit te voorkomen is expliciet en actief ingezet op een grote spreiding en een diversiteit aan stemmen.¹ Dit betekent dat via verschillende kanalen zo veel mogelijk geïnteresseerden en belanghebbenden met verschillende invalshoeken en belangen zijn uitgenodigd om mee te praten. Een aantal groepen gebruikers of gewenste gebruikers is specifiek benaderd. Het gaat dan om zgn. taalvragers (mensen die de Nederlandse taal (nog) niet machtig zijn), het MKB, kinderen (met de basisschoolleeftijd) en jongeren (12-18 jaar).

Er is gewerkt met verschillende tools, zoals een vragenlijst, verdiepende interviews, groepsgesprekken en een teken- en schrijfwedstrijd. In totaal zijn er 640 volledig ingevulde vragenlijsten meegenomen in de analyse. Met hen die de vragenlijst niet digitaal wilden of konden invullen is telefonisch contact opgenomen. Uit alle wijken van de gemeente zijn resultaten binnengekomen. De verdeling van de respondenten per wijk komt overeen met de werkelijke verdeling van inwoners per wijk in de gemeente Leidschendam-Voorburg (zie voor verdere toelichting bijlage 1 en 2). Hierdoor bevat de respons ongeveer evenveel leden als niet-leden van de bibliotheek en geven de totalen een goede weergave van wat zowel leden als niet-leden belangrijk vinden.

In 78 telefonische interviews zijn de kwantitatieve gegevens uit de vragenlijst besproken en geduid met een afspiegeling van diverse doelgroepen uit de hele gemeente (Zie bijlage 1 en 2).

2.3 Uitkomsten participatietraject

De bibliotheek is belangrijk

---

¹ Voor meer informatie over representativiteit en diversiteit bij burgerparticipatie:
<https://www.overheidincontact.nl/participatie-hoe-belangrijk-is-representativiteit-eigenlijk/>

De bibliotheek leeft, gezien het grote aantal mensen dat heeft willen meepraten en het enthousiasme waarmee ze over de bibliotheek spraken. In de interviews werd steeds het belang van de bibliotheek benadrukt, als breder centrum voor educatie, cultuur en maatschappelijke opgaven en als neutrale publieke plek, waar iedereen zich welkom voelt.

De bibliotheek wordt gezien als belangrijke maatschappelijke partij met een sociale verantwoordelijkheid. Thema's die genoemd zijn waarvoor er voor de bibliotheek een rol wordt gezien zijn: laaggeletterdheid, eenzaamheid, inclusie, tegengaan polarisatie, mediawijsheid, sociale cohesie, inburgering, burgerschap ontwikkeling, talentontwikkeling, lokale informatievoorziening en verbinding tussen doelgroepen.

De zesde functie – de huiskamer

Opvallend was dat in de interviews steeds werd genoemd dat het zo belangrijk is dat als je in het gebouw van de bibliotheek bent, je daar gewoon kan 'zijn' zonder dat er iets 'hoeft'. Men kan er rustig een tijdschrift of een boek lezen, kinderen kunnen er veilig rondwalen en het maakt niet uit hoe lang men er is.

Omdat dit aspect steeds terugkwam is het in de analyse benoemd als zesde functie; *de publieke, neutrale ruimte waar iedereen welkom is en er niets 'hoeft'*.² Er wordt verder aan gerefereerd als de huiskamerfunctie. Een goed voorbeeld van hoe dit eruit kan zien is het [Huis van Eemnes](#).

Lezen en lenen 2.0

De tweede uitkomst is dat lezen en lenen (functie drie) samen met de bovengenoemde zesde functie nog steeds door iedereen wordt gezien als de kern van het bibliotheekwerk.

De raad heeft het college de opdracht meegegeven om innovatief en vernieuwend te zijn bij het nadenken over een bibliotheek van de toekomst. In dat licht is het opvallend dat uit de participatie de 'klassieke' lees- en leenfunctie zo duidelijk naar boven komt; in een tijd van digitalisering en ontlezing zou dat geïnterpreteerd kunnen worden als een hang naar het verleden.

Uit de interviews blijkt echter dat er zeker behoefte is aan modernisering en innovatie maar vooral van de manier waarop deze functie wordt vormgegeven. Zo werd als suggestie het inzetten van moderne technologie genoemd om het lezen te bevorderen, bijvoorbeeld *virtual reality* om boeken te 'beleven', bijvoorbeeld rondkijken in de middeleeuwen als je Kruistocht in spijkerbroek leest, het mogelijk maken van online boekenclubs en het suggereren van boeken op basis van je eerder gelezen boeken. Ook werden er suggesties gedaan om het vinden en lenen

---

² Deze behoefte sluit aan bij de ontwikkeling in de bibliotheekwereld waarin de bibliotheken als een third place gezien worden. De third place is een concept van o.a. Aat Vos (Third Places: How to make a relevant Public Space). De 'first place' is je thuis, de 'second place' je werkplek of school. De bibliotheek is een publieke ruimte die 'de third place' kan bieden: een plek waar ontspanning, ontmoeten, verbinden, werken, leren en consumeren hand in hand gaan.

makkelijker te maken, bijvoorbeeld een lichtstelsel dat je helpt een boek te vinden, online boeken bestellen en thuis laten bezorgen.

Kinderen, jongeren en laaggeletterdheid

Met de uitkomsten van de participatie werd bevestigd dat kinderen van 0-12 jaar een belangrijke gebruikersgroep is van de bibliotheek en dat ook moet blijven. Er kan wel meer worden aangesloten bij hun belevingswereld, door bovengenoemde modernisering, en er kan, als de bibliotheek kiest voor meer inzet op het voorkomen van laaggeletterdheid, (meer) samengewerkt worden met de 'voorschool'³.

Volwassenen geven aan dat jongeren van 12-18 jaar een doelgroep moeten zijn van de bibliotheek. Onder deze groep neemt de leesvaardigheid af en er is een grotere kans op laaggeletterdheid op latere leeftijd als het lezen niet wordt onderhouden.⁴ Jongeren zijn op het moment geen actieve gebruikers van de bibliotheek en geven in de groepsinterviews ook niet veel interesse aan. Zij geven aan dat de bibliotheek op het moment niet aansluit bij waar zij mee bezig zijn (school, werk, vrienden, status). Het college wil inzetten op het interesseren van jongeren gezien het risico van laaggeletterdheid, bijvoorbeeld door het creëren van huiswerkplekken.

Noord versus zuid

Er kwam tijdens de interviews een verschil in behoefte naar voren tussen groepen mensen met een lager opleidings- en inkomensniveau en groepen met een hoger opleidings- en inkomensniveau. Behoeftes aan werkplekken, kopieermogelijkheden, en advies op het gebied van zorg en ondersteuning speelt vooral bij groepen met een lagere economische status. Groepen met een hogere economische status geven aan wel meer culturele invulling te willen. Met de Whize-segmentering die is gebruikt bij de analyse van de interviews (zie bijlage 2) is dit verschil ook geografisch te lokaliseren; er kan een scheidslijn tussen noord LV en zuid LV worden onderscheiden.

Rust en/of reuring

Waar de meningen over verschillen is of de bibliotheek juist een 'stilte plek' moet zijn of dat het er moet bruisen van de activiteiten. Een vergelijkbaar verschil van mening was er over de inzet van het gebouw als centrum voor educatie en cultuur of alleen een plek voor boeken.

Meer bruis en positionering als maatschappelijke organisatie

Bij de invulling van de andere functies dan de eerder besproken functie van lezen en lenen wordt ook een modernisering of update verlangd. Het is in de interviews vaak genoemd dat de bibliotheek moet investeren in een uitnodigende sfeer en een

---

³ De voorschool is opvang voor kinderen tussen 2 en 4 jaar waar ze spelenderwijs leren

⁴ Uit het PISA-onderzoek 2018 blijkt dat het percentage Nederlandse jongeren dat risico loopt om laaggeletterd te worden is toegenomen tot 24%. Meer informatie over het onderzoek en de rapportage is [hier](#) beschikbaar.

bruisende uitstraling door aan te sluiten bij de belevingswereld van mensen. Dat heeft betrekking op de sfeer in de gebouwen maar ook op het creatief inzetten van de collectie bij het organiseren van activiteiten.

Inwoners vragen van de bibliotheek om meer naar buiten te treden als maatschappelijke organisatie door meer activiteiten te gaan programmeren. Deze activiteiten kunnen samen met partners worden georganiseerd, hoeven niet in het gebouw van de bibliotheek zelf plaats te vinden en moeten ook buiten kantooruren mogelijk zijn.

Ook werd vaak genoemd dat de bibliotheek een belangrijke rol heeft te vervullen in het tegengaan van de invloed van *fake news* door kinderen te leren hoe betrouwbaar bronnenonderzoek te doen en hoe bronnen te wegen ten opzichte van elkaar (mediawijsheid). Ook wordt de bibliotheek gezien als partij die polarisering tegen kan gaan door een ontmoetingsplek te blijven voor iedereen.

2.4 Conclusies en consequenties

Uit de uitkomsten van de participatie kunnen een aantal zaken worden geconcludeerd die richting geven aan het vervolg; het locatie onderzoek, de gesprekken met partners en de aanvullende vragen aan inwoners.

1. Uit de participatieronde blijkt dat alle geconsulteerde groepen lezen en leesbevordering nog altijd als de kerntaak zien van de bibliotheek. Om deze kerntaak en functie voldoende uit te kunnen oefenen is een collectie van voldoende omvang nodig. Het college zal deze behoefte centraal stellen in de verdere ontwikkeling van de plannen. Het college realiseert zich dat een grote collectie een groot benodigd oppervlak vraagt met implicaties voor de kosten. Om met een dergelijke grote collectie te werken is er in ieder geval één grote vestiging noodzakelijk. Dit wordt meegenomen als kader bij het locatie onderzoek.
2. Inwoners geven aan een update/ modernisering van de bibliotheek te verwachten op het gebied van alle functies, ook de klassieke lees- en leenfunctie. Het gaat hen om uitstraling (uitnodigend en energiek), opstelling (pro-actief) en het pakken van de maatschappelijke rol van de bibliotheek. Het college zal deze aspecten meenemen in het verdere onderzoek.
3. Het college constateert dat de functie van publieke ruimte belangrijk is voor de bibliotheek. Het moet een plek zijn waar iedereen zich thuis voelt en een tijdje wil en kan verblijven. Dat vraagt om een uitnodigende sfeer, prettige plek om te verblijven, in te loggen of huiswerk te maken, voldoende ruimte en biedt mogelijkheden voor bijvoorbeeld een samenwerking met horeca. Er is een levendige omgeving nodig, die goed bereikbaar is. Bovenstaande geldt niet allemaal voor de huidige locaties van de bibliotheek. Voor het verdere

locatieonderzoek en de locatieparticipatie worden daarom ook de mogelijkheden voor (een) andere locatie(s) of nieuwbouw meegenomen.

4. Uit de constatering dat verschillende groepen verschillende behoeftes hebben en dat daar een geografische component aan zit, concludeert het college dat eventuele verschillende locaties van de bibliotheek verschillende inhoudelijke accenten kunnen hebben afhankelijk van de behoeftes van de omwonenden.
5. De bibliotheek speelt een belangrijke maatschappelijke rol. De brede maatschappelijke rol van de bibliotheek zit volgens het college vooral op het tegengaan van laaggeletterdheid en het verbinden van verschillende bevolkingsgroepen. De exacte invulling van deze maatschappelijke rol zal moeten blijken uit een samenspel tussen de visie en missie van de directie van de bibliotheek zelf en de discussies in de raad. Uit de eerste gesprekken met de directie van de bibliotheek is de ambitie om samen te werken met verschillende partijen naar voren gekomen, bijvoorbeeld met zowel het theater als met sociaal domein partners. Samenwerken kan op verschillende manieren en hoeft niet per se alleen in het gebouw van de bibliotheek plaats te vinden. Ook programmeren kan gezamenlijk en op andere bestaande locaties van partijen in de wijken. De mogelijkheden voor samenwerking worden verder uitgediept in partnernesprekken in januari. Hierbij zullen behalve de scholen, BSO's, de welzijnsorganisaties en de theaters ook jongerenorganisaties, het platform gehandicapten en de omroepen worden meegenomen als mogelijke partner(s).
6. Het college wil inzetten op het bereiken van kinderen én jongeren. Jongeren zijn voor de bibliotheek een nieuwe doelgroep, maar het is belangrijk hen te bereiken en een plek te bieden. Uit de gesprekken met jongeren blijkt dat om hen te bereiken het nodig is om flink te investeren op het aansluiten bij de leefwereld van jongeren en in te zetten op het mogelijk maken van ontmoeten. Het vraagt ook om een programmering die aansluit bij de jongerencultuur. Dit vraagt van de bibliotheek om te investeren in nieuwe samenwerkingspartners maar ook om ruimtelijke aanpassingen zoals studieplekken.

Uit de uitkomsten van de participatie blijkt dus een behoefte naar minimaal een ruimte voor een grote collectie met een huiskamerfunctie waar ook studieplekken in gerealiseerd kunnen worden. Mogelijk kan er ook een nevenlocatie zijn op een andere plek met een iets ander profiel. Het college zal hier daarom in eerste instantie een zoektocht naar doen, waarbij financiële en huisvestingsoverwegingen nog tot aanpassingen kunnen leiden

2.6 Vervolg proces

Bij de laatste ronde van de participatie, stap C, zal de invulling van de vijf maatschappelijke functies worden vertaald naar de rol van de partners en de ruimtelijke en financiële consequenties.

De ruimtelijke consequenties worden in beeld gebracht door een aanvullende vragenlijst te verspreiden onder de inwoners en een locatiescan uit te laten voeren. Inwoners wordt o.a. gevraagd wat hun reisbereidheid is voor de bibliotheek en wat zij belangrijk vinden aan een bibliotheek locatie.

Om mogelijk nieuwe samenwerkingen en de rol van de partners nader te onderzoeken worden (digitale) bijeenkomsten georganiseerd waar o.a. de welzijnsinstellingen, jongerenorganisaties, het platform gehandicapten en de omroepen voor worden uitgenodigd. Het MKB en de culturele instellingen zijn in een eerder stadium al geraadpleegd.

Om te komen tot de invulling van de bibliotheek van de toekomst zal aan het eind van het participatieproces, fase C, een afweging worden gemaakt op basis van de volgende elementen; de wettelijke taken, de opdrachten van de raad, de uitkomsten van de twee participatierondes, de uitkomsten van het locatieonderzoek, de relevante maatschappelijke opgaves gedefinieerd voor Leidschendam-Voorburg, (mogelijke) samenwerkingsmogelijkheden, en de financiële en ruimtelijke uitwerking. Deze elementen zijn deels kader stellend en deels richtinggevend en vormen met elkaar het afwegingskader.

Alle opgehaalde informatie zal worden gedeeld en besproken in een duidingssessie met de klankbordgroep en de bibliotheek.

Het college nodigt de raad uit om in gesprek te gaan met de klankbordgroep en de bibliotheek.

In het vervolgtraject (fase C) worden de financiële mogelijkheden en gevolgen uiterekend. Naar opdracht van de raad is niet de bezuinigingsopdracht, maar de inhoud leidend voor het voorstel. Daarmee kan de situatie ontstaan dat de bezuinigingsopdracht moet worden losgelaten.

Hoewel de financiële uitwerking dus pas in fase C plaatsvindt, is het belangrijk dat de raad zich realiseert dat door het uitvoeren van de participatieopdracht en de motie Zijdepark eerdere bezuinigingsbesluiten met betrekking tot de bibliotheek in ieder geval uitgesteld moeten worden.

Deze bezuinigingen van € 343.000 (€ 325.000 plus de indexering van 2020 en 2021) zullen naar het zich laat aanzien niet per 2022 gerealiseerd kunnen worden. Dit omdat het besluit over de nieuwe bibliotheek pas in de loop van 2021 zal zijn genomen en de bibliotheek ook tijd nodig heeft om dat besluit uit te voeren. In de kadernota 2022 zal deze wijziging worden verwerkt.

Datum 19 januari 2021
Nummer 1960
Pagina 9/9

Dit alles zal leiden tot een advies aan de gemeenteraad met meerdere opties voor de invulling en locatie van de nieuwe bibliotheek. Dit zal voor de zomervakantie aan de raad worden gestuurd.

Burgemeester en wethouders van Leidschendam-Voorburg,

A. van Mazijk
secretaris

K. Tigelaar
burgemeester

Bijlage bestemd voor de raad:

Nummer	Onderwerp
1	<i>Presentatie Beeldvormende Raad - 15 december 2020</i>
2	<i>Rapportage uitkomsten fase B-participatietraject</i>
3	<i>Offerte locatieonderzoek</i>